

२७ ततो होतृजयमन्त्रः । २७६० ५अ० ५क० ।
 १ इतरपालद्वयं सव्येनापिधाय ऐन्द्रावायव पालं दक्षिणह-
 स्तेनोत्तरभागे गृहीत्वा अध्वर्युणापि तस्य पक्ष्वाय एष
 वसुरिति मन्त्रेण होत्वा प्रणयनम् । २ नाधिकार्याभ्यामव-
 प्राय होत्वा सोमस्य भक्षणं मन्त्रः । ३ होत्वा भक्षितमध्व-
 र्युणा च प्रतिभक्षितं होतृचमसे किञ्चिदवनीय अनाचर्यै
 वोपह्वानादि कृत्वा पुनः सह भुक्त्वा शेषं होतृचमसे आ-
 नोय तत्पात्रोत्सर्गः । ४ उत्तरपक्ष्वात्वे उत्तमध्वर्या-
 तिदेशः । ५ उत्तरपक्ष्वात्पयोर्न पुनर्भक्षणम् । ६ द्विदै-
 वत्त्वानां मध्ये कस्यचित् पक्ष्वा होतृचमसे अनवनीतस्य
 नोत्सर्गः । ७ होतः मैत्रावरुणस्य पक्ष्वात्पात्राध्वर्यवे
 पूर्ववत् प्रणयनम् । ८ तस्य दक्षसव्याभ्यां नेत्राभ्यां
 क्रमेणक्षणम् । ९ मैत्रावरुणस्योत्सर्गान्तं कर्म कृत्वा
 दक्षहस्तेनाश्विनमपिधाय सव्येन होतृचमसादाने-
 मन्त्रोक्तिः । १० सव्यसारतिना सव्योदवसनमाच्छाद्य
 तत्र निधायघृताङ्गुलीभिरपिधानम् । ११ होतृचमसं
 सव्येनापिधाय दक्षिणेनाश्विनं गृहीत्वा पूर्ववत् प्रणाम-
 नम् । १२ आश्विनसुतसृज्य दक्षहस्तेन होतृचमसं
 निधाय जलं स्पृष्ट्वा इडोपह्वानम् । १३ इडोपह्वान-
 काले चमसिनः स्वस्वचमसखेडासमीपे उद्यमनम् ।
 १४ अवान्तेरुडं प्राश्याचम्य होतृचमसभक्षणम् । १५
 दीक्षितस्य होतः दीक्षिता उपह्वयध्वमित्युक्त्वा चमस-
 भक्षणम् । १६ यजमाना उपह्वयध्वमित्युक्त्वा वा होतृचमस
 भक्षणम् । १७ सुखान् प्रति पृथक् तत्तन्नामोत्कीर्त्तनेन इत-
 रानमुखान् प्रति होतृका उपह्वयध्वमिति कीर्त्तनेन च
 चमसभक्षणम् । १८ उत्तमध्वरेण दीक्षितादीक्षितानां मैत्रा-
 वरुणादीनां स्वस्वचमसभक्षणम् । अदीक्षितानां समान
 भक्षं प्रति पूर्ववत् उपह्वानं कृत्वा चमसभक्षणमिति भेदः
 २० अवसमानां मुखचमसाङ्गक्षणम् । २१ द्रोणकलशा-
 दुद्धृत्याचमसानां सोमभक्षणम् । २२ सर्वत्र सोमभक्षणे
 पादेवीत्यादिमन्त्रजपः । २३ होतृवैषट्कर्त्तृत्वात् प्रथम-
 भक्षणं पश्चादुक्तादीनां भक्षणमिति गौतममतम् ।
 २४ तौत्त्वलिमतं इतरेषामभक्षणम् । २५ गाणगारिमते
 सर्वेषां भक्षणम् । २६ सोमभक्षोत्तरं मुखहृदयस्पर्शं मन्त्रः
 २७ प्रथमद्वितीययोः सवनयोराद्यानां त्रितीयाणाञ्च चम-
 सानां जलेनाभिर्गर्शने मन्त्रद्वयम् । २८ तृतीयसवने आद्या-
 नामे व तथाभिर्गर्शनम् । २९ ऊर्ध्वपात्राणि विना सर्व-
 पात्राणां मुखहृदयाभिर्गर्शनम् । ३० इत्यमाष्यायनेन

सादितानां चमसानां नाराशंसंज्ञा ३०६० ५अ० ६क० ।
 १ अश्विनकाले अक्षावाचस्याग्नीध्रस्योत्तरं सदोगत्वा
 स्वस्थाने उपवेशनम् । २ अध्वर्युणा दत्तं पुरोडाशखण्ड-
 मिडाभिर्वीद्यस्य प्रेषितस्याक्षावाकस्य जप्यं दृचन् । ३
 यजमानेधादिना अन्येन प्रणवेनोपसन्तननरूपनिगदः ।
 ४ उत्तमिगदसमाप्तौ अध्वर्युणा होतृरूपह्वाकाङ्क्षा । ५ उप-
 ह्वाने प्रकारः । ६ उह्वीयमानाय प्रत्यक्षा इति सूक्तस्या-
 क्षावाकेनातुवचनपूर्वकं यजनम् । ७ पुरोडाशखण्डं नि-
 धाय जलं स्पृष्ट्वा चमसभक्षणम् । ८ अस्पृष्टोदकानां सोमे-
 तेतरद्विषां स्पर्शनिषेधः । ९ पुरोडाशखण्डप्राशनप्र-
 कारः । १० यदाक्षावाक उपविष्टस्तदा भक्ष्या तीर्थेन निष्कृत्य
 बहिर्वेद्यामाग्नीध्र्यं प्राप्नोति अक्षावाकश्च दृगलक्ष्यं पुरो-
 डाशखण्डं प्राश्या तीर्थेन निष्कृत्याचम्य तं देशं प्राप्नु-
 यात् इतरे होत्वादयोऽप्युपविष्टस्याक्षावाके तं देशं
 प्राप्नुयुरित्युक्तिः । ११ अश्विन काले क्षुद्रित्यर्थमन्यदपि
 प्राश्या प्रतिस्पृश्य उत्तरकर्णिकीकृतं कर्म कार्यम्
 ११६० ५अ० ७क० । १ सव्येषु प्रतिसृष्टेषु ऋतुयाजै-
 शरणम् । २ तत्र प्रेषाः । ३ प्रेषसमाप्तये पञ्चमसूक्तस्य
 ऋतुयाजानां प्रेषत्वम् । ४ स्वस्वप्रेषेण प्रेषि तस्य यजनम् ।
 ५ अध्वर्युगृहपतिभ्यां प्रेषितस्य होतृयजनम् । ६
 पार्ष्णिके षष्ठेऽहनि अध्वर्युगृहपतिभ्यां स्वयंयजनम् ।
 ७ तथोर्यजनप्रकारः । ८ षष्ठट्कर्त्तृणामानान्त्यर्थेण ऋतु-
 पालभक्षणम् । ९ तत्र अध्वर्योः पृथक्भक्षणम् । १० तत्रैव
 काले प्रतिभक्षकस्योपह्वानम् ५अ० ८क० । १ ऋतु-
 पालभक्षोत्तरमध्वर्योः कार्यप्रकारः । २ प्रातःसवने शस्त्रा-
 दिषु पूर्वोक्तप्रकारातिदेशः, प्रथमप्रवृत्तीनां सव्यत्वानः श-
 स्त्रत्वम् । ३ उक्तेनोपाह्वानेनोत्तरयोः सव्यसन्तननम् ।
 ४ अयोधामोदैवेत्यस्य प्रतिगरसंज्ञा सच शस्त्रस्तरतुल्यस्तरः
 इत्युक्तिः । ५ आहावे योऽयामोदैवेत्यादेः प्रतिगरसंज्ञा
 ईप्रणवे जुतादि अवसाने अजुतादिरिति परिभाषितम् ।
 ७ आहावोत्तरे प्रणवे प्रणवत्वं न जुतादित्वम् । ८ अव-
 साने प्रणवस्य प्रतिगरसंज्ञा । ९ प्रणवान्तस्य उक्तविषयद्वय
 विकल्पः । १० अन्तःशस्त्रप्रणवावसाने प्रतिगरसंज्ञा शस्त्रान्ते
 तु प्रणवत्वं न जुतादित्वम् । ११ त्रिषैष्टपदादौ
 शंसनावसानविशेषः । १२ निविदो वधापठितसवसानं
 कर्त्तव्यं तत्रैकहृत्यञ्च । १३ निविदां आह्वानाभावः ।
 १४ तस्या उपसन्तननाभावश्च । निविदाहृतमेन
 पदेनाज्यहृतस्योपसन्तननम् । निविदाहृतस्यैव